

Список використаних джерел

1. U. S. Attorneys' Manual / United States Department of Justice [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.justice.gov/usam/united-states-attorneys-manual>. — Date of access: 15.09.2016.

2 Criminal justice standards for the prosecution function / American Bar Association. [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.americanbar.org/groups/criminal_justice/standards/ProsecutionFunctionFourthEdition-TableofContents.html. — Date of access: 14.09.2016.

3 The Code for Crown Prosecutors [Electronic resource]. — Mode of access: https://www.cps.gov.uk/publications/docs/code_2013_accessible_english.pdf. — Date of access: 15.09.2016.

4. Gilliéron, G. Public Prosecutors in the United States and Europe / G. Gilliéron. — Zurich: Springer Intern. Publ., 2014. — 362 p.

5. Jehle, J.-M. Coping with Overloaded Criminal Justice Systems: The Rise of Prosecutorial Power Across Europe / J.-M. Jehle, M. Wade. — Berlin, Heidelberg: Springer, 2006. — 333 p.

Малазонія Н. Г.

Види способів вирішення спорів у системі відновного правосуддя

Malazoniia N.

Types of Dispute Resolution Methods in the System of Restorative Justice

The article discusses the necessity of alternative dispute resolution. Also the types of dispute resolution methods in the system of restorative justice, namely mediation, conferences and circles of justice are considered. The author explores their essence, advantages and disadvantages. Each image is viewed through the prism of appropriateness and necessity of their use by states which are on the path of introducing restorative concepts of justice.

У статті розглядається необхідність існування альтернативних способів вирішення спорів. Також розглядаються види способів вирішення спорів у системі відновного правосуддя, а саме: медіація, конференція та кола правосуддя. Автор досліджує їх сутність, переваги та недоліки. Кожен спосіб розглядається крізь призму доцільності та необхідності їх застосування державами, які стали на шлях запровадження відновної концепції правосуддя.

На даному етапі розповсюдження альтернативних способів вирішення спорів у світі стає актуальним питання щодо їх видів. Насамперед зарубіжна практика свідчить про наявність великої кількості способів неюрисдикційного розв'язання спорів, що, як правило, мають свої плюси та мінуси. Для країн, які стоять на початку шляху до їх запровадження, стає нагальним вибір найбільш ефективних і сприйнятих саме для їх народу способів альтернативного розв'язання спорів. Адже сутність цієї концепції виявляється у подоланні як витоків спорів, так і їх наслідків, а тому потребує її повного та ґрунтовного сприйняття і розуміння. Концепція охоплює не тільки зовнішній вираз існуючої ситуації, а зачіпає також емоційно-чуттєвий аспект. Тобто психологічні стани сторін, які потребують розв'язання спору.

Що стосується відновного правосуддя, то кількість способів альтернативного вирішення спорів дещо зменшується, це пов'язано із специфікою даної сфери правовідносин.

Це питання досліджували такі науковці, як Х. Д. Алікперов, Х. Бесемер, Р. Буш, Л. В. Головка, В. В. Землянська, Х. Зера, Л. М. Карнозова, Г. Мате, Р. Максудов, М. Райт, Ю. Микитин та ін. Дослідження цих авторів мають велике наукове і практичне значення.

Аналіз міжнародної практики свідчить про те, що відновне правосуддя отримує своє визнання. На даний час понад 80 країн світу в своїй практиці використовують одну з форм відновного правосуддя, а кількість існуючих організацій, які впроваджують моделі відновного правосуддя на теренах Європи, США, Канади, Нової Зеландії, Австралії, Південної Африки, наближається до тисячі. Хоча в більшості країн впровадження відновного правосуддя є лише своєрідним експериментом чи застосовується на рівні окремих судів або територій, проте все більше людей схвально висловлюються щодо даного явища [1, с. 331].

Слід зазначити, що Резолюція Економічної та соціальної ради ООН Про основні принципи застосування програм відновного правосуддя в кримінальному судочинстві» 24 липня 2002 р. виокремлює три основні форми відновного правосуддя: 1) сімейні конференції; 2) кола правосуддя; 3) медіацію [2, с. 54—84].

По суті, ці програми мають дуже схожі елементи, що пояснюється однаковою метою та схожим колом правовідносин.

Ці процедури проводять нейтральні посередники — медіатори, які, як правило, є представниками громадських організацій або спеціальних структур — служб медіації. Крім зустрічі з метою примирення та вироблення угоди щодо усунення наслідків злочину, програми відновного правосуддя передбачають також заходи з підтримки потерпілого та правопорушника, відшкодування шкоди потерпілому та соціальні послуги в громаді для потерпілого чи правопорушника [3, с. 39].

Тобто відновна процедура направлена на відновлення становища, яке існувало до скоєння злочину. Але не дивлячись на велику схожість згаданих видів відновних програм, вони все ж таки мають деякі відмінності.

Суть медіації полягає в організації зустрічей потерпілого і правопорушника по справах, які передаються із правоохоронних та судових органів, у разі, якщо злочинець визнав факт скоєння ним злочину.

Вона є спробою досягнення добровільного порозуміння (примирення) між потерпілим і правопорушником з метою відшкодування завданої матеріальної та моральної шкоди за допомогою неупередженої, підготовленої для розв'язання конфлікту особи — медіатора [4, с. 26—27].

Такий спосіб вирішення спору є доцільним лише при скоєнні злочинів невеликої або середньої тяжкості. Де убачається можливість порозуміння і між правопорушником та потерпілим, їх психологічна реабілітація та повернення у нормальний стан.

Медіація є найпоширенішим способом альтернативного вирішення спору. Спеціальним європейським правовим актом у сфері відновного правосуддя є Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи «Про медіацію у кримінальних справах» No R(99)19 від 15 вересня 1999 р. (далі — Рекомендація). Відповідно до цієї рекомендації Рада Європи розглядає медіацію як гнучкий, всеохоплюючий процес, який є додатковим або альтернативним способом вирішення кримінальних справ у системі традиційного судочинства. Отже, медіація розглядається як: 1) доповнення до кримінального судочинства; 2) альтернатива традиційному судовому розгляду. Наявність такого подвійного підходу зумовлена багато-

гранністю, особливостями кримінального процесу різних європейських країн. Тобто, за першим підходом, медіація розглядається як складова частина кримінального процесу. За таких умов медіація здійснюється в межах розгляду справи на певній стадії провадження. За другим — медіація є альтернативою кримінальному провадженню [2, с. 54—84].

Тобто медіація передбачає можливість її застосування на будь-якому етапі кримінального провадження або як повна йому альтернатива. За своїми можливостями вона може прирівнюватись до ліків, за допомогою яких є шанс зцілитись та запобігти руйнівній силі нерозв'язаного спору. У кримінально-правових справах це здається особливо актуальним, причому для обох сторін. Судове вирішення спору є ефективним лише з формальної точки зору, воно не знімає існуючої напруги із суб'єктів злочину та залишає їх розбиратись із своїми відчуттями сам на сам. Навпаки, медіатор працює над усіма аспектами ситуації, що виникла, допомагаючи правопорушнику та потерпілому спільно знайти вихід.

Конференція між потерпілими та правопорушниками досить часто використовується у справах неповнолітніх злочинців і за суттю аналогічна до медіації між потерпілими та правопорушниками. Однак на таких конференціях передбачається присутність більшої кількості осіб: запрошуються члени сім'ї та родичі неповнолітнього, а також інші особи, що перебувають у добрих стосунках з правопорушником, якими можуть бути вчитель чи керівник спортклубу, друг сім'ї, сусід тощо [4, с. 29—30].

На конференцію також запрошують потерпілого та особу, яка може його підтримати, чи інших осіб, яких торкнувся злочин. Усі учасники конференції за допомогою медіатора або фасилітатора можуть особисто висловлювати свої почуття щодо заподіяної їм шкоди та наслідків такої неналежної поведінки [4, с. 29—30].

Розрізняють певні види конференцій. Сімейні конференції — це особливий вид конференції, започаткований у Новій Зеландії під впливом філософії племені Маорі. Він передбачає зустріч сімей правопорушника та потерпілого, втім, до зустрічей також долучаються професіонали служб, що працюють з правопорушником. Згідно з філософією Маорі сприймається як варварство, коли

на Заході обвинувачений змушений один предстати перед судом без родинної підтримки [4, с. 29—30].

Громадські конференції може координувати будь-яка посадова особа, уповноважена передавати справу на програму відновного правосуддя (наприклад, поліцейський, офіцер поліції, вчителі, керівник за місцем роботи тощо) або ж спеціально підготовлені громадські волонтери, яким направили цю справу [4, с. 29—30].

Виходячи із вищезазначеного, конференції мають свої плюси, які проявляються у підтримці сторін, а також участь більшої кількості людей у розв'язанні кримінально-правового спору може сприяти виникненню більш глибокого сприйняття скоєного злочину у злочинця і зрозуміння неприйнятності обраного злочинного шляху. Але, з іншої сторони, участь більшої кількості людей ускладнює процес пошуку раціонального вирішення конфлікту і впливає на можливість встановлення необхідного для цього контакту.

Така форма відновного правосуддя, як кола правосуддя, передбачає можливість запросити будь-якого члена громади до участі в процесі. Учасники сідають так щоб створити коло, і обговорення спрямовується в напрямку годинникової стрілки від однієї особи до іншої, доки учасники дискусії не прийдуть до рішення. Дана модель розвивалась в двох напрямках: парадигма зцілення, кола зцілення, для того щоб урегулювати певну ситуацію; парадигма спільного правосуддя, кола правосуддя, які обмежуються наданням рекомендацій судовим органам щодо вирішення конкретної справи [4, с. 30—31].

Тобто, в даному випадку до вирішення конфлікту залучаються члени громади, що свідчить про небайдужість населення до певного злочину, про їх зацікавленість у пошуку шляхів розв'язання спору. Це також свідчить про те, що посереднику доведеться працювати з широким колом осіб, а отже, погоджувати інтереси буде складніше. Хоча в деяких випадках це може бути виправданим. Наприклад, як спосіб доведення неприйнятності певних дій у соціумі і засудження злочинного характеру дій.

Проаналізувавши три основні форми відновного правосуддя, можна дійти висновку, що медіація є більш прийнятною і доцільною. По-перше, через її гнучкість, а саме можливість використання на будь-якій стадії кримінального провадження, або як повну

його альтернативу. По-друге, через її всеохоплюючі можливості налагодити порушені відносини та відновити стан, який існував до скоєння злочину, як майновий, так і моральний. Саме тому вона набула найбільшого розповсюдження аніж конференції та кола правосуддя. Ці альтернативні способи вирішення спорів є менш універсальними, але у відповідних випадках вони можуть бути більш ефективними. Але не дивлячись на те, що міжнародна практика свідчить про ефективність альтернативних способів вирішення спорів, потрібно розуміти, що суспільство має бути готовим до їх сприйняття, а отже, необхідно розповсюджувати можливість обрання цих способів вирішення спорів, а також створити нормативну базу, яка б регулювала основні питання у цій сфері.

Список використаних джерел

1. *Нестор, Н. В.* Поняття, принципи та форми відновного правосуддя [Електронний ресурс] / Н. В. Нестор // Форум права — 2010. — № 2. — С. 330 — 333. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/FP/2010-2/10nnvfvp.pdf. — Дата доступу: 13.08.2016.
2. *Микитин, Ю.* Філософія відновного підходу / Ю. Микитин // Відновне правосуддя в Україні — 2012. — № 14. — С. 64—84.
3. *Семчишин, О. Р.* Відновне правосуддя: перспективи інституціоналізації в українському суспільстві / О. Р. Семчишин // Наук. зап. НаУКМА. Сер. Соціол. науки. — 2010. — Т. 109. — С. 37—40.
4. *Землянська, В. В.* Відновне правосуддя в кримінальному процесі України: посібник / В. В. Землянська. — К.: Видавець Захаренко В. О., 2008. — 200 с.

Навроцька В.

Суб'єкти права на оскарження вироку на підставі угоди за кримінальним процесуальним кодексом України

Navrotska V.

Subjects of Appeal of the Sentence on the Basis of Agreement according to the Criminal Procedural Code of Ukraine

Attention is displaced on contradictions of norms of the Criminal Procedural Code of Ukraine, one of that gives a right on the appeal of the sentence on the basis of agreement only to the defendant (to his defender, legal representative) and public prosecutor from the clearly regulated